Turkish Studies *Educational Sciences*

Volume 14 Issue 5, 2019, p. 2233-2253
DOI: 10.29228/TurkishStudies.29342
ISSN: 2667-5609
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 03.08.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 15.10.2019

✍ *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (16.08.2019)-Referee 2 (18.08.2019)- Referee 3 (19.08.2019)

This article was checked by iThenticate.

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KULLANILABİLECEK EDEBİ ÜRÜN TASARLAMA DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİ

*Ayşegül ÇELİK**

ÖZ

Edebi ürünlerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanımının eğitim sürecine katkısı yadsınamaz düzeydedir. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek edebi ürün tasarlama deneyimlerinin incelenmesidir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının edebi ürün hazırlama deneyimlerinin ve görüşlerinin incelenmesi amacıyla araştırmada nitel model kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu ölçüt örneklemesine göre seçilmiş İç Anadolu Bölgesinde bir devlet üniversitesinde 3. Sınıfta öğrenim gören 33 sosyal bilgiler eğitimi öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarının cinsiyete göre dağılımlarını, 12'si erkek, 21'i kız oluşturmaktadır. Araştırma, katılımcıların gönüllü olması esasına dayanmıştır. Araştırmanın verilerinin toplanmasında 7 adet yarı yapılandırılmış görüşme soruları ve doküman incelemesi kullanılmıştır. Görüşme soruları odak grup görüşmesi şeklinde katılımcılara uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış 7 görüşme sorusu için araştırmacı tarafından kategori ve kodlar oluşturulmuştur. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi ve NVivo bilgisayar programı kullanılmıştır. Araştırmanın geçerliği ve güvenirliği için uzman görüşü alınmıştır. Araştırmacı ve uzman tarafından oluşturulan kategoriler karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalara göre nihai karara varılmıştır. Araştırma, araştırmacı tarafından sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemeleri dersinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adayları, edebi ürün hazırlamada, toplamda 10 farklı edebi tür olmak üzere, en fazla şiir ve gezi yazısı türünü tercih etmişlerdir. Aynı zamanda öğretmen

* Dr. Öğr. Üyesi, Bozok Üniversitesi Eğitim Fakültesi, E-posta: aysegulll_clk@hotmail.com

adaylarının sosyal bilgiler öğretim programında kazanım ağırlıklı ilişkilendirmeler yaptıkları görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, sosyal bilgiler öğretmen adayları, edebi ürün, eğitim-öğretim süreci, deneyim.

INVESTIGATION OF LITERARY PRODUCT DESIGN EXPERIENCE CAN BE USED IN SOCIAL STUDIES COURSE OF PRE-SERVICE SOCIAL STUDIES TEACHERS

ABSTRACT

The contribution of the use of literary products in the teaching of social studies is undeniable. The aim of the study is to examine the pre-service teachers' experiences in preparing literary products that can be used in social studies course. Qualitative model was used in the study in order to examine the experiences and views of the prospective teachers of social studies. The study group of the study was formed by 33 social studies teacher candidates studying in 3rd grade in a state university in Central Anatolia Region. The distribution of teacher candidates according to gender consists of 12 boys and 21 girls. The research was based on volunteering of the participants. 7 semi-structured interview questions and document analysis were used to collect the data of the study. The interview questions were applied to the participants in the form of a focus group interview. Category and codes were prepared by the researcher for 7 semi-structured interview questions used in the research. Content analysis was performed and NVivo computer program was used for data analysis. Expert opinion was obtained for the validity and reliability of the study. The categories created by the researcher and the expert were compared. The research was carried out by the researcher in social studies oral and written literature studies course.

As a result of the research, social studies teacher candidates preferred the most poetic and travel writing genres in total 10 different literary genres in preparing literary product. At the same time, it is seen that they make gain-weighted associations in the social studies curriculum.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction and Purpose of the Study

It has been observed that studies on the use of literary products in teaching social studies have increased in recent years. This may be due to the positive effect of the use of literary products in the social studies course in addition to its contribution to the cognitive development of children as well as affective and linguistic development. In this context, the aim of the study is to investigate the experiences of social studies teacher candidates in preparing literary products that can be used in social studies course.

Theoretical Framework

When literature is examined, it is aimed to use literary products in social studies course (Beldağ, Aktaş; 2016; Er, Kaymakçı, 2018;

Eryılmaz, Çengelci Köse, 2018; Kolaç, Özer, 2018; Oruç, 2009; Öztürk & Otluoğlu, 2002; Şimşek, 2011; (2016; Yeşilbursa & Sabancı, 2015). When these researches were examined, it was determined that the opinions of teachers, students and prospective teachers about the use of literary products and the research on the use of literary products in the social studies curriculum were determined. In the literature, there is a study of the pre-service teachers (Çelik, 2019), who is associated with a method related to the preparation of literary productions and writing travel articles.

Methodology

Qualitative model was used in the study in order to examine the experiences and views of the prospective teachers of social studies. The study group of the study was formed by 33 social studies teacher candidates studying in 3rd grade in a state university in Central Anatolia Region. The distribution of teacher candidates according to gender consists of 12 boys and 21 girls. The research was based on volunteering of the participants. 7 semi-structured interview questions and document analysis were used to collect the data of the study. The interview questions were applied to the participants in the form of a focus group interview. Category and codes were prepared by the researcher for 7 semi-structured interview questions used in the research. Content analysis was performed and NVivo computer program was used for data analysis. Expert opinion was obtained for the validity and reliability of the study. The categories created by the researcher and the expert were compared.

Findings and Discussion

It is seen that teacher candidates mostly use poetry (10) genres. When the contents of the poems were examined, it was determined that the pre-service teachers formed the history related to the social studies curriculum. This may be due to the fact that history discipline is predominantly given in undergraduate education compared to other social science disciplines. Teacher candidates stated that they prepared their literary works considering the most gains (15). It was determined that the pre-service teachers designed their literary products by considering subject (13), learning area (4) and values (1). Reasons for choosing pre-service teachers' literary genres are categorized as individual preference, real life, curriculum and teaching process. When the prospective teachers were asked about the relationship between literary product and social studies, their answers were collected under the curriculum category. The answers of the prospective teachers about the difficulties they faced in preparing their literary products were collected under individual, process and environmental categories. When the teacher candidates were asked about the planning processes, their answers were collected in the curriculum-literary product and literary product-curriculum categories. The answers of the prospective teachers about the use of literary products in social studies teaching were collected under the curriculum, teaching process and individual contribution categories. When the prospective teachers were asked about their contribution to the teaching of social studies, the categories of theater, biography, poetry, veteran writing, letters, memoirs, essays, fables, stories and folk songs were formed. The answers to the question of what kind of advice they want to give to the prospective teachers at

the end of the process are categorized as being process oriented and personal.

Conclusions and Recommendations

As a result of the research, it may be suggested that an environment in which teacher candidates can be more active in order to produce a product in social studies course in undergraduate education programs should be suggested. Such practices can contribute to the development of creative thinking skills of prospective teachers as well as to create an effective classroom environment in teaching and teaching processes.

Keywords: Social studies, social studies teacher candidates, literary product, education process, experience.

Giriş

Edebi ürünlerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanımına yönelik çalışmalarda son yıllarda artış olduğu görülmektedir. Bu durumun sebebi, sosyal bilgiler dersinde edebi ürünlerin kullanımının çocukların bilişsel gelişimine katkısının yanı sıra duyuşsal ve dilsel gelişimini de olumlu yönde katkısının olmasından kaynaklanabilir. Tüm çocuklar okullarda veya evde okuryazarlık oranı artışını sağlayan destekleyici ortamları hak etmektedir (Roser, Hoffman, Farest, 1990). Çünkü, entelektüel süreçler içinde bulundukları sosyal ve kültürel bağlamın niteliğiyle ilişkilidir (Roser, Keehn, 2002). Bu doğrultuda sosyal bilgiler dersinde pek çok etkinlik tasarlanabilir. Bağımsız okuma etkinlikleri öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırabilir (Sanacore, 1988). Aynı zamanda sınıf içerisinde kitaptan bir bölümü öğretmen sesli okuyarak öğrencileri konuşmaya motive ederek sınıf iklimini de değiştirebilir (Sanacore, 1988). Sosyal bilgiler dersinde kitap okumak, fikir tartışmak, konuşma yapmak, makale yazmak ve ders notları okumak gibi birçok dil etkinliği gerçekleştirilebilir (Sanacore, 1990: 414). Bu etkinlikleri gerçekleştirirken farklı türde kitapları kullanmakta fayda vardır. Çünkü her kitabın kendine has bir özelliği vardır (Guzetti, Kowalinski, McGowan, 1992). Bu özellik sayesinde de sınıf içerisinde hem etkinliğin niteliği hem de etkinlikte kullanılacak materyal açısından çeşitlilik sağlanabilir.

Sosyal bilgiler dersinde sınıfta edebi ürünlerin kullanımına yönelik şu önerilerde bulunulabilir (Sanacore, 1990: 414-416):

1. Edebiyat, sosyal bilgiler öğretim programına dahil edilebilir.
2. Ders sırasında çeşitli edebi eserler kullanılabilir.
3. Seçilen edebi ürün farkındalığın artması ve diğer faydaları için yüksek sesle okunabilir.
4. Öğrencilerin okumalarını engelleyici tüm unsurlardan kaçınılmalıdır.

Edebi ürünlerin derste kullanımı sosyal bilgiler öğretim programında gerçekleştirilmesi istenen hedefleri kolaylaştırabilir. Her bir öğrencinin hazırbulunuşluğunun farklı olması öğrenmenin gerçekleşmesinde önemli bir konudur. Örneğin, “eleştirel düşünme becerisi öğrenilebilir ancak bazı bireyler kendi ve çevresiyle bunu doğal olarak öğrenirken, bazıları büyük zorlukla öğrenebilir veya hiç öğrenemez” (Hoffman, 1992: 122). Böyle bir durumda edebi ürünlerin kullanımı derste materyal çeşitliliği sağlayabileceği gibi, öğrenilmekte güçlük çekilen bazı becerilerin kazandırılmasında da yardımcı olabilir.

Edebi ürünlerin derste kullanımında öğrencilerin aktif olmasına dikkat edilmelidir. Öğrenci merkezli etkinliklerin öğretimde önemli bir rolü bulunmaktadır (Dunn, 2000). Öğrencilere etkinliklerde aktif olmaları ve birbirleri ile etkileşime geçmelerine olanak sağlayabilecek fırsatlar

oluşturulmalıdır. Örnek vermek gerekirse, öğrencilere gittikleri herhangi bir gezi ile ilgili anı yazmaları istenebilir ya da bir mucide veya bir bilim insanına mektup yazmaları istenebilir. Bunları yaparken dijital ya da etkileşimli materyallerden faydalanılabilir. Teknoloji sosyal bilgiler dersinde öğrenme sürecinin bir parçası olarak da kullanılmaktadır (Diem, 2000). Akıllı tahtalar, tabletler veya dijital hikayeler sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek teknolojik materyallerdir. Bu gibi materyaller öğrencilerin dikkatini çekebilmektedir.

Sosyal bilgiler dersinde kullanılacak edebi ürünü konu, beceri, değer gibi öğretim programını göz önünde bulundurarak seçtikten sonra, mutlaka etkili olabilecek öğretim stratejisi seçilmelidir. Edebi ürünlerin derste kullanım sürecinde belirlenen öğretim stratejileri de seçilen edebi türe göre değişebilir. Örnek vermek gerekirse, “hikayelerin küçük gruplar halinde okunması sessiz ve çekingen olanlar için bile tüm çocukların akranları ile ilgili stratejilerini sözlü olarak ifade edebilmelerini mümkün kılar çünkü çok fazla zaman ve cevap verme fırsatına sahiptirler” (Bhavnagri, Samuels, 1996: 322). Aynı şekilde, tiyatro türünün bir öğretim stratejisi ile ilişkilendirilmesi gerekirse sınıfın ve öğrencilerin özellikleri göz önüne alınmalıdır. Ancak bu şekilde sınıfta kullanılan edebi ürün dersin amacını gerçekleştirmeye katkı sağlayabilir. Dersin amacının gerçekleştirilmesinin yanı sıra okumaya ilişkin olumlu tutum da kazandırılabilir. “Çocuklarda okumaya yönelik olumlu tutumların geliştirilmesi, yaşamları boyunca sürekli okumaya devam eden yetişkinler üretir” (Johnson, 1981’den akt. Kush, Watkins, Brookhart, 2005: 30). Bu durum, bireylere küçük yaştan itibaren okuma alışkanlığı kazandırması bakımından önemli bir yaklaşımdır.

Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilecek edebi ürünler bakımından zengin bir literatür mevcuttur. Bu edebi ürünlerin derste etkili kullanımının gerçekleşebilmesi için öğretmenlerin de mesleki bilgi, mesleki beceri, tutum ve değerlere sahip olması gerekmektedir. Gerek lisans eğitimlerinde gerekse öğretmen olarak istihdamları sağlandığında, sürekli olarak kendilerini güncellemeleri gerekmektedir.

Alan yazın incelendiğinde edebi ürünlerin sosyal bilgiler dersinde kullanımına yönelik (Beldağ, Aktaş; 2016; Er, Kaymakçı, 2018; Eryılmaz, Çengelci Köse, 2018; Kolaç, Özer, 2018; Oruç, 2009; Öztürk, Otluoğlu, 2002; Şimşek, 2011; Ünlü, 2016; Yeşilbursa, Sabancı, 2015) çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Yapılan bu araştırmalar incelendiğinde öğretmen, öğrenci ve öğretmen adaylarının edebi ürünlerin kullanımına yönelik görüşleri ve sosyal bilgiler öğretim programında edebi ürünlerin kullanımı üzerine araştırma yapıldığı tespit edilmiştir. Alan yazında öğretmen adayların edebi ürün hazırlamaları ile ilgili bir yöntem ile ilişkilendirilip gezi yazısı yazmalarına ilişkin (Çelik, 2019)’in çalışması bulunmaktadır. Bu araştırmanın dışında öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programı göz önünde bulundurularak edebi ürün tasarımlarına ilişkin herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek edebi ürün tasarlama deneyimlerinin incelenmesidir. Araştırma sonuçlarının alan yazına ve ilgililere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin analizi, araştırma süreci, geçerlik ve güvenirlik yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının edebi ürün tasarlama deneyimlerinin incelenmesi amacıyla araştırmada nitel model kullanılmıştır. “Nitel model, belli olgu veya olayları kendi doğal ortamları içerisinde çok yönlü ve uzun süreli olarak derinlemesine incelemektir” (Saban Koçbeker Eid, Saban, Alan, Doğru, Ege, Arslantaş, Çınar ve Tunç, 2010: 127). Aynı zamanda, “nitel araştırmacılar genel olarak insanların deneyimlerine verdikleri anlam ve yorumlarla ilgilenir” (Ezzy, 2002: 53). Bu doğrultuda, “nitel araştırmanın asıl görevi her zaman teorik yapıdır”denilebilir (Richards, Richards, 1994: 170). Herhangi bir duruma ilişkin süreçleri anlamak yapılan araştırma için

değerlidir (Peshkin, 1993). Bütün bunlarla beraber nitel araştırma, keşfedilmesi gereken bir araştırma sorunu için en uygun yöntem olduğu vurgulanabilir (Creswell, 2012).

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu ölçüt örneklemesine göre seçilmiş İç Anadolu Bölgesinde bir devlet üniversitesinde 3. Sınıfta öğrenim gören 21'i kız 12'si erkek olmak üzere 33 sosyal bilgiler eğitimi öğretmen adayı oluşturmaktadır. Ölçüt örneklemede çalışma grubu belirli kriterler esas alınarak seçilir (Baltacı, 2018). Çalışma grubu belirlenirken öğretmen adaylarının sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat inceleme dersi alıyor olmaları göz önünde bulundurulmuştur. Araştırma sürecinin önemli bir adımı katılımcılarla iyi veri sağlayabilecek ilişkiler kurmak ve onlara ulaşmaktır (Creswell, 2007). Bu nedenle, araştırmada katılımcılar seçilirken gönüllülük esasına dayalı olmasına dikkat edilmiştir.

Tablo 1: Çalışma Grubu

Cinsiyet	f
Kız	21
Erkek	12
Toplam	33

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme soruları ve doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme soruları ile ilgili uzman görüşü alındıktan sonra, sorular nihai haline getirilmiştir. Görüşme soruları odak grup görüşmesi şeklinde katılımcılara uygulanmıştır. “Odak grup görüşmesi araştırmacı ve grubu oluşturan bireylerin belli bir konuda etkileşerek duygu ve düşüncelerini özgürce ortaya koymaları şeklinde ele alınabilir” (Sönmez, Alacapınar, 2017: 185). Odak grup görüşmesinde, katılımcıların duygu ve düşüncelerinin gruptaki bireylerle karşılıklı etkileşim sonucu ortaya çıkmasıdır (Balcı, 2016). Bireylerin çeşitli yollar ile oluşturduğu algıları görüşmenin niteliğini etkilediği gibi aynı zamanda görüşmenin de bir parçasını oluşturmaktadır (Mears, 2009). Öğretmen adaylarının hazırlamış oldukları edebi ürünler doküman incelemesi yoluyla incelenmiştir. Bu bağlamda, belgeler sadece doğrudan öğrenmeyi sağlamaz aynı zamanda görüşme ve gözlem için de teşvik edici olması nedeniyle önemlidir (Patton, 2002).

Araştırma kapsamında katılımcılara sorulan görüşme soruları:

1. Araştırmada kullandığınız edebi türü neden seçtiniz?
2. Edebi ürün hazırlarken sosyal bilgiler öğretim programı ile ilgili nasıl bir ilişki kurdunuz?
3. Edebi ürünü hazırlarken ne gibi güçlükler yaşadınız?
4. Planlama sürecini nasıl gerçekleştirdiniz?
5. Sosyal bilgiler dersi öğretiminde edebi ürünlerin kullanımına yönelik görüşleriniz nelerdir?
6. Seçtiğiniz edebi tür sosyal bilgiler dersi öğretiminde en çok hangi açıdan katkı sağlayabilir?
7. Sürecin sonunda deneyimlerinizden yola çıkarak edebi ürün hazırlama ile ilgili olarak ne gibi tavsiyelerde/önerilerde bulunursunuz?

Verilerin analizi

Nitel yöntemlerle toplanan veriler genellikle yapılandırılmamış bir özelliğe sahiptir ve bu verilerin yapısı araştırmacının analizinde önemli rol oynamaktadır (Ritchie, Spencer, 1994). Verilerin analizinde içerik analizi yapılmıştır. “İçerik analizinde temel amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır” (Yıldırım, Şimşek, 2013: 259). Verilerin sınıflandırılması,

araştırmada kategorilerin oluşturulmasında önemli bir aşamadır (Chenail, 2008). Verilerin analizinde NVivo bilgisayar programı kullanılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada hem görüşme hem de doküman incelemesi birlikte kullanılmıştır. “Farklı yöntemlerle (görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi) elde edilen verilerin birbirlerini teyit amaçlı kullanılması ulaşılan sonuçların geçerliğini ve güvenirliliğini artırır” (Yıldırım, Şimşek, 2013: 301). Aynı zamanda sosyal bilgiler eğitimi alanında uzman bir kişi ile araştırma ile ilgili toplanan veriler ve elde edilen sonuçlar paylaşılmıştır. Uzman ile birlikte değerlendirmesi yapılmıştır. Araştırmacı ve uzmanın oluşturduğu kategoriler karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada Miles ve Huberman’ın (1994), [Güvenirlik: Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] formülü kullanılmıştır. Buna göre yüzde 90 oranında bir sonuç elde edilmiştir.

Araştırma Süreci

Araştırma, araştırmacı tarafından sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemeleri dersinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma için çalışma grubu belirlendikten sonra katılımcılar ile araştırmanın amacı ve süreci ile ilgili toplantı yapılmıştır. Daha sonra katılımcılara sosyal bilgiler öğretim programını incelemeleri ve aynı zamanda oluşturmak istedikleri edebi tür ile ilgili araştırma yapmaları, ardından bunu (sosyal bilgiler öğretim programı ile nasıl ilişkilendirdikleri, seçtikleri edebi türün ne olduğu, bununla ilgili örnek edebi ürünler gibi) raporlaştırmaları istenmiştir. Rapor hazırladıktan sonra edebi ürünü hazırlamaları için süre verilmiştir. Edebi ürün hazırlandıktan sonra, katılımcılar ile farklı günlerde 3 farklı odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Süreci

Bulgular

Bu bölümde öğretmen adaylarının hazırladıkları edebi ürünlere ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 2: Öğretmen adaylarının tercih ettikleri edebi tür ile sosyal bilgiler öğretim programı doğrultusunda oluşturdukları konu başlıkları

Edebi Tür	f	Konu başlıkları
Gezi Yazısı	8	Yozgat Kapadokya Kahramanmaraş Döngel Mağaraları Ankara/Anıtkabir Alacahöyük Samsun Adana Mersin
Anı	1	Bilinçli Bir Tüketici
Mektup	3	Mustafa Kemal Atatürk'e Atatürk'e Mektup Gizemli Haritanın Sahibi Piri Reis'e
Hikaye	1	İklim
Şiir	10	Yozgat Çanakkale Zaferi Osmanlı Devleti Milli Mücadele Korkmazsın Türk'sün Sen Orta Asya Türkleri Vatan Sarıkamış Fatih Sultan Mehmet Han Anadolu Uygarlıkları
Deneme	5	Osmanlı Devleti Eğitim Sistemi Üzerine Hindistan'dan Avrupa'ya Toplum İçin Kültür ve Miras Toplumsal Hayatımızda Demokrasi Teknoloji Üzerine
Biyografi	1	Mustafa Kemal Atatürk
Tiyatro	2	Milli Birlik Hangisi Doğru?
Türkü	1	Mevsimler
Fabl	1	Kimseyi Dinlemeyen Aslan
Toplam	33	

Tablo 2'de öğretmen adaylarının oluşturdukları edebi tür, edebi türlerin kullanılma sıklığı ve oluşturdukları edebi ürünlerin konu başlıkları yer almaktadır. Buna göre öğretmen adaylarının en fazla şiir (10) türünü kullandıkları görülmektedir. Oluşturulan şiirlerin içeriği incelendiğinde, öğretmen adayları sosyal bilgiler öğretim programının ana disiplinlerinden olan tarih ile ilgili oluşturdukları tespit edilmiştir. Öğretmen adayları gezi yazısı (8) türünde ise, birbirinden farklı 8 il ve ilçenin tarihi, kültürel, coğrafi vd. özelliklerinin anlattığı görülmektedir. Deneme türünde (5) ise tarihi, coğrafi, kültürel, vatandaşlık ve teknoloji üzerine oluşturdukları görülmektedir. Mektup türünde (3) ise, Mustafa Kemal Atatürk'e ve Piri Reis'e hitaben yazılmış olduğu görülmektedir. Tiyatro türünde (2), milli birlik ve değerlerin öğretimi üzerine tasarlamışlardır. Anı türünde (1) öğretmen adayı, bilinçli bir tüketici üzerine bir anısını yazmıştır. Hikaye türünün (1) iklimin öğretilmesi üzerine tasarlandığı görülmektedir. Biyografi türünde (1) Mustafa Kemal Atatürk'ün hayat hikayesi yazılmıştır. Türkü türünde (1) mevsimlere yönelik yazılırken, fabl türünde (1) ise, değerlerin öğretimi esas alınmıştır.

Tablo 3: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Edebi Ürün Hazırlarken Sosyal Bilgiler Öğretim Programından Yararlanma Durumları

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	f
Kazanım	15
Değer	1
Konu	13
Öğrenme alanı	4
Toplam	33

Tablo 3'e göre öğretmen adayları en fazla kazanımları (15) göz önünde bulundurarak edebi ürünlerini hazırladıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının daha sonra konu (13), öğrenme alanı (4) ve değerleri (1) dikkate alarak edebi ürünlerini tasarladıkları tespit edilmiştir.

Bu bölümde öğretmen adayları ile yapılan görüşmeye yönelik bulgular yer almaktadır.

Şekil 2. Öğretmen Adaylarının Edebi Türü Seçme Nedenleri

Öğretmen adaylarının edebi türü seçme nedenleri bireysel tercih, gerçek hayat, öğretim programı ve öğretim süreci şeklinde kategorileştirilmiştir. Bireysel tercih kategorisinde cevaplar ilgi (1), sevgi (2), merak (3), anlatma isteği (1), duygu ve düşünce (2), etkileyici (1), rahatlık (3) ve deneyim (1) kodları altında toplanmıştır. Bu kategoride öğretmen adayları en fazla seçtikleri türü merak etmeleri nedeniyle tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Gerçek hayat kategorisinde ise, yaşam kodu (1) oluşturulmuştur. Öğretim programı kategorisinde, kalıcılık (1), konu (3), dikkat (3), disiplinlerarası (1), gelenek ve görenek (1) kodları altında toplanmıştır. Öğretmen adayları en fazla öğretim programında konuya uygun olması nedeni ile tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Öğretim süreci kategorisinde öğretmen adaylarının cevapları hayal gücü (1), materyal (1), eğlence (1), uygulanabilirlik (2), etkinlik (1), ritmik zeka (1) ve öğretici (2) kodları altında toplanmıştır. Bu kategoride en fazla edebi türün dikkat çekici özelliğinden bahsedilmiştir.

Aşağıda öğretmen adaylarının edebi türü seçme nedenlerine ilişkin ifadeleri yer almaktadır.

A2 "Çocukların hayal dünyası çok geniş. Hayvanlara, onların konuşması gibi olağanüstü olaylara ilgi duyuyorlar. Bu yüzden fabl öğrencilerin dikkatini çekmede, konuyu ilgi ile dinlemelerine, anlatacağım konuya dair merak uyandırmada diğer edebi ürünlere göre daha etkili olur diye düşündüm".

A3 "Hikayeyi seçtim çünkü öğrenciler hayal kurabilirler ve böylece daha akılda kalıcı hale gelir".

A4 "Gezi yazısı çünkü sosyal bilgiler dersi sınıf içerisinde olmaktan çok bana göre öğrencilerin ders içi etkinlikleri dışarıda da geçirebileceği bir ders ve tarih, coğrafya ile ilgili ünitelerde gezi yazısını okumaları veya buraları gezmeleri bana göre önemli olduğu için yazdım".

A5 "Seçtiğim edebi ürün türkü yazmaktı çünkü bağlama çalmasını bildiğim için ve türkülere olan merakımdan bu edebi türü seçtim".

A7"Gezi yazısı hem yazılması bakımından hem de anlatım bakımından daha öğretici ve kolay bir türdür".

A8"Şiir edebi türler içerisinde en sevdiğimdir. İnsanın ruhuna işler. Öğrencide büyük etki bırakır. Öğrenmenin gerçekleşmesinde payı büyüktür".

A9"Daha önce Sanat ve Estetik dersinde yaptığımız bir ödev doğrultusunda gezdiğim yerlerdeki tarihi yerlerin özelliklerini öğrenmekte yardımcı olduğu için hem de eğlenceli bir şekilde fotoğraflar çekerek bende anı bıraktığı için gezi yazısını yazmayı seçtim".

A10"Şiirin çocukların zeka gelişiminde etkili olması, onlara bu yönde bir gelişim sağlaması nedeniyle seçtim".

A13"Gezi yazısı daha kalıcı öğrenmeyi sağlar. Hem eğlenceli hem de öğretici bir türdür".

A14"Duygu ve düşüncelerimi e güzel şekilde nasıl ifade edebileceğimi düşündüm ve mektup aklıma geldi. Mektuplar duygu ve düşüncelerimizi en iyi şekilde paylaşabileceğimiz araçlardır".

A15"Şehirden ve köyünden dışarı çıkamamış öğrenciler için merak uyandıracaktır. Öğrenci göremediği yerler hakkında bilgi edinecektir. Bu yüzden gezi yazısını seçtim".

A17"Tiyyatro seçtim çünkü hem metin olarak rahat ulaşılabilir olması hem de uygulamaya dökülmesinin kolay olması".

A18"Şiir kulağa hoş gelir böylelikle öğrencinin daha çok dikkatini çeker ve bilgiler öğrenci için daha kalıcı hale gelebilir".

Şekil 3. Öğretmen Adaylarının Edebi Ürün İle Sosyal Bilgiler Öğretim Programı İlişkilendirmesi

Öğretmen adaylarının edebi ürünler ile sosyal bilgiler dersi arasındaki ilişkiye yönelik görüşleri incelendiğinde öğretim programı kategori altında kodlar oluşturulmuştur. Buna göre kazanım (13), değer (4), ünite (8), sosyal bilim disiplinleri (4) ve konu (4) kodları oluşturulmuştur. Öğretmen adayları edebi ürünleri en fazla kazanımlar ile ilişkilendirdiklerini belirtmişlerdir.

Öğretmen adaylarının edebi ürünler ile sosyal bilgiler arasındaki ilişkiye yönelik görüşlerinden bazıları aşağıda yer almaktadır.

A17"Öğretim programında bulunan değerleri inceledim. Hazırladığım edebi ürün ortaokula yeni başlamış öğrenciler için olduğundan aktarımı kolaylaştırmak için anlatım tarzımla ilgili gerek öğretim programı gerekse diğer kaynaklardan araştırma yaptım. Hazırlama aşamasında öğretim programını baz aldım".

A15"Seçtiğim edebi türün İnkılap Tarihi dersinde ya da kültür ve miras ile ilgili konularda daha işe yarayacağını düşündüm. Aynı zamanda hayal güçlerini de geliştirebileceğini düşündüm".

A14"Sosyal bilgiler öğretim programında bilim ve teknoloji ile ilgili konularda Türk İslam bilginlerinin olduğu kazanımda anlatılan Piri Reis'in hayatı ve eserleri ile seçtiğim edebi tür ile doğrudan ilişkili olduğunu düşündüm".

A13"Kültür ve miras ünitesinden yola çıkarak sosyal bilgiler dersinde var olan İlkçağ uygarlığı kazanımı ile ilişki kurarak ilk yerleşim yerlerini gezi yazımda konu aldım".

A7"İnsanlar, yerler ve çevreler ünitesi en sevdiğim ünite olduğu için gezi yazısını bu ünite ile ilişkilendirdim".

A5"Sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımları inceledim ve öğrencinin gelişim düzeyine göre türküyü uyarladım".

A27"Sosyal bilgiler öğretim programında teknoloji ile ilgili bir ünite var. Bu ünite ile ilişkilendirdim. Bu ünite işlenirken hazırladığım deneme ile, öğrencilere teknolojinin yararlarını ve zararlarını daha kolay bir şekilde anlatıp, öğrenmeyi kalıcı hale getirebilirim".

A22"Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kültür ve miras konularını gezi yazısı ile etkili bir şekilde anlatabileceğimi düşündüm".

A23"Sosyal bilgiler öğretim programında coğrafyada yer aldığı için gidip görülen yerlerin yer şekilleri, iklimi ve nüfusları gibi özellikleri gezi yazısı ile anlatılabilir".

Şekil 4. Edebi ürünü hazırlarken yaşanan güçlükler

Öğretmen adaylarının edebi ürünlerini hazırlarken yaşadıkları güçlükler dair cevapları bireysel, süreç ve çevresel kategorileri altında toplanmıştır. Buna göre bireysel faktörler kategorisinde yazma (1) kodu oluşturulmuştur. Hazırlama aşaması kategorisinde uyum (1), bilgiye ulaşmak (5),

sınırlandırmak (4), noktama işaretleri (1), ilişkilendirmek (4), kurgulamak (3), bilgiyi kullanmak (3), giriş (4), cümle kurmak (4), düzey (1) ve konu (1) kodları oluşturulmuştur. Öğretmen adayları en fazla oluşturdukları konuya ilişkin bilgilere ulaşmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Çevresel faktörler kategorisinde ise hava şartları (1) kodu oluşturulmuştur.

Aşağıda öğretmen adaylarının edebi ürünlerini hazırlarken yaşadıkları güçlükler dair ifadelerinden bazıları yer almaktadır.

A2"Öğrencinin düzeyine uyarlamada zorlandım. Çünkü soyut kavramları öğrencilerin anlamasını sağlamak zor oldu".

A5"Bilgileri hece ölçüsüyle aktarmak zor oldu".

A6"Elimden geldiğince tekrara düşmemeye, aynı cümleleri ya da birbirine yakın ifadeler kullanmamaya çalıştım. Açıkçası bu beni zorladı".

A9"Edebi ürünü hazırlarken aceba nerden başlasam yazmaya diye masanı başına oturdum ve 15 dakika giriş kısmına nasıl başlayacağımı düşündüm. Bu konuda zorlandım"

A10"Edebi ürünü hazırlarken hangi bilgileri şiirde kullanırsam öğrenciler için daha çok fayda sağlar düşüncesinde zorlandım".

A14"Mektuplar giriş, gelişme ve sonuç bölümünden oluşur. Mektubumu yazarken en çok giriş bölümünü oluştururken zorlandım".

A19"Şiiri oluştururken yanlış bilgi vermekten tedirgin oldum. Doğru kaynağa ulaşmada zorlandım".

A20"Hem sıkıcı olmaması hem de öğretici olması için iyi bir kurgu yapmam gerektiğini düşündüm. O nedenle hikayeyi kurgularken zorlandım".

A22"Edebi ürünü hazırlarken dizelerin anlamlı olması ve birbirleriyle uyumu yakalaması beni zorladı".

A23"Gezi yazımı yazarken, gezi zamanımda açık hava müzelerini gezerken kısa süreli de olsa bir yağış oldu ve bazı yerleri tam anlamıyla gezme imkanım olmadı".

A26"Kültür gibi geniş bir kavramı sınırlandırmakta zorlandım".

A29"Konuyu hangi edebi ürün ile ilişkilendirebileceğim konusunda zorlandım".

A30"Edebi ürünü yazarken başlangıcını oluştururken zorlandım".

Şekil 5. Planlama Süreci

Öğretmen adaylarının edebi ürünü hazırlarken planlamayı nasıl gerçekleştirdiklerine ilişkin cevapları öğretim programı-edebi tür ve edebi tür-öğretim programı kategorileri oluşturulmuştur. Öğretim programı-edebi tür kategorisinde öğretmen adayları değer-edebi tür (1), konu-edebi tür (9) ve kazanım-edebi tür (9) kodları oluşturulmuştur. Bu kategoride en fazla öğretmen adaylarının cevapları konu-edebi tür (9) ve kazanım-edebi tür (9) kodları altında toplanmıştır. Edebi tür-öğretim programı kategorisinde, edebi tür-kazanım (6), edebi tür-konu (4) ve edebi tür-öğrenme alanı (4) kodları altında toplanmıştır. Bu kategoride öğretmen adaylarının cevapları en fazla edebi tür-kazanım kodu altında toplanmıştır.

Aşağıda öğretmen adaylarının edebi ürün hazırlama süreçlerine ilişkin ifadelerinden bazıları yer almaktadır.

A1 "Öncelikle şiir yazacağımı planladım. Daha sonra şiirimin konusunu belirledim. Şiiri yazarken dizeler arasındaki ilişkiye dikkat ettim. Konu bütünlüğünü sağlamaya çalıştım".

A2 "Kazanımı belirledim. Eğlenceli bir tür olan fabl seçtim. Fabl örnekleri topladım. Soyut kavramların öğrencilere nasıl verileceğini araştırdım. Fabl da soyut kavramları vermek için anahat oluşturdum. Fabldaki karakterlerin ve olayların nasıl ilerleyeceğini taslak halinde yazdım. Fablı oluşturdum. Eksikleri düzelttim. Fabl son halini aldı."

A4 "Planlamaya ilk olarak konu seçimiyle başladım. Konuyu seçtikten sonra bu konu ile ilgili hangi edebi türü seçeceğimi belirledim".

A5 "Öncelikle hangi edebi tür ile plan yapacağımı araştırdım. Türküyü belirledim ve ardından türkiye uygun kazanımı belirledim. Sonra bestesini yaptım".

A14 "İlk olarak edebi ürünü seçtim daha sonra sosyal bilgiler öğretim programını inceledim ve en uygun kazanımı seçtim".

A24 "Planlamada önce öğretim programını inceledim. Sonra kazanıma karar verdim. Bu kazanımı en iyi şekilde aktaracak olan edebi türü seçtim. Sıra kültürünü anlatacağım yere geldi. Burayı daha önce gidip gördüğüm bir yer olmasını istedim. Çünkü kültürü hakkında daha çok bilgi verebilirdim. Kahramanmaraş sınırları içerisinde Döngel Mağaralarını seçtim. Turizm Bakanlığı'nın internet sitesinden bilgileri okuyarak, fotoğraflar bularak ve kendi gözlemlerimi ekleyip edebi ürünümlü oluşturdum".

A26 "Planlamayı yaparken öncelikle konu seçmek çok önemliydi. Düz yazı yazmak daha olumlu geldi. Konuma göre makaleleri, köşe yazılarını, izlenmesi gereken videoları izledim. Zihnimde oluşturduktan sonra yazıya döktüm".

A27 "Önce sosyal bilgiler öğretim programını inceledim. Günümüz sorunlarından olan ve kullanım yaşı çok düşük seviyelerde olan teknoloji ile ilgili deneme yazmaya karar verdim. Teknolojinin yararları ve zararlarını araştırdıktan sonra, taslak şeklinde yazımı yazdım daha sonra düzeltmelerimi yaparak word'e aktardım".

A29 "Önce konu seçimi yaptım. Sonra hangi edebi ürünü kullanacağımı belirledim. Konu ile araştırmamı yaptıktan sonra edebi ürünümlü hazırladım".

A31 "İlk başta hangi edebi ürünü yazacağımı belirledim sonra kazanım araştırdım".

A32 "İlk olarak konu belirledim. Daha sonra konu ile ilgili araştırma yapıp, bilgi sahibi oldum. Sonra edebi ürünümlü yazmaya başladım".

Şekil 6. Sosyal Bilgiler Dersinde Edebi Ürünlerin Kullanımı

Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde edebi ürünlerin kullanımına yönelik görüşleri öğretim programı, öğretim süreci ve bireysel katkı kategorileri oluşturulmuştur. Öğretim programı kategorisinde içerik (1), vatandaşlık aktarımı (1), kültür aktarımı (3), sosyal bilimler (3), kazanım (1) ve beceri (4) olarak kodlar oluşturulmuştur. Bu kategoride öğretmen adaylarının cevapları en fazla beceri kodu altında toplanmıştır. Öğretim süreci kategorisinde ilgi (2), çeşitlilik (2), kalıcılık (4), eğlence (4), merak (1), hayal gücü (1) ve somutlaştırmak (3) kodları oluşturulmuştur. Bu kategoride öğretmen adaylarının cevapları en fazla kalıcılık (4) ve eğlence (4) kodları altında toplanmıştır. Bireysel katkı kategorisinde ise, okuma alışkanlığı (1) ve dil gelişimi (2) kodları oluşturulmuştur. Bu kategoride en fazla dil gelişimi kodunda cevapların toplandığı görülmektedir.

Aşağıda öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde edebi ürünlerin kullanımına yönelik ifadelerinden bazıları yer almaktadır.

A1 "Geçmiş ve şimdi arasında bağ kurar ve tarihsel empati becerisi gelişir".

A3 "Edebi ürünlerin kullanımı öğrencilerin hayal gücünün gelişmesini sağlar".

A5 "Sosyal bilgiler dersinde öğrenciyi aktif kılarak öğrenmeyi kalıcı hale getirir".

A11 "Sosyal bilgiler dersinde edebi ürünlerin kullanımı öğrencilere yaratıcı düşünme becerisi kazandırabilir".

A12 "Sosyal bilgiler dersinde edebi ürünlerin kullanımı eğlenerek öğrenmeyi sağlar".

A13 "Edebi ürünler sayesinde sosyal bilgiler öğretim programında yer alan sosyal bilim disiplinleri ile ilgili konular aktarılabilir".

A14 "Edebi ürünler ile kültür aktarımı gerçekleşebilir".

A17 "Edebi ürünler sayesinde ders monotonluktan çıkar".

A18 "Sosyal bilgiler öğretim programında soyut kavramlar yer almaktadır. Öğrencilerin bu kavramları somutlaştırabilmesi için derste edebi ürünleri kullanabiliriz".

A20 "Edebi ürünlerin kullanımı ile bilgilerin somutlaşması sağlanır".

A29 "Öğrencilerde okuma alışkanlığı kazandırır".

A28 "Öğrencilerde dil gelişimini sağlar bu da düşünmeyi etkiler".

Şekil 7. Edebi Türün Sosyal Bilgiler Dersine Katkısı

Öğretmen adaylarının seçtikleri edebi türlerin sosyal bilgiler öğretiminde hangi yöne katkı sağladığı yönündeki cevapları ile ilgili tiyatro, biyografi, şiir, gezi yazısı, mektup, anı, deneme, fabl, hikaye ve türkü kategorileri oluşturulmuştur. Buna göre, tiyatro kategorisinde değerlerin aktarımı (2) kodu oluşturulmuştur. Biyografi kategorisinde, pekiştirme (1) kodu oluşturulmuştur. Şiir kategorisinde kalıcılık (1), öğretici (3), eğlenceli (2), ritmik zeka (1), değerlerin öğretimi (1), duyuşsal gelişim (1) ve dikkat (1) kodları oluşturulmuştur. Bu kategoride en fazla öğretici kodu altında cevaplar toplanmıştır. Gezi yazısı kategorisinde, somutlaştırma (1), merak (1), kültür aktarımı (1), öğretici (1), hayal gücü (1), özgüven (1), kalıcılık (1) ve empati (1) kodları oluşturulmuştur. Mektup kategorisinde, düşünme

becerisi (1), anlatım (1) ve duyuşsal gelişim (1) kodları oluşturulmuştur. Anı kategorisinde, gerçekçilik (1) kodu oluşturulmuştur. Deneme kategorisinde, öğretici (2), düşünme becerisi (2) ve kalıcılık (1) kodları oluşturulmuştur. Bu kategoride öğretmen adaylarının cevapları en fazla öğretici (1) ve düşünme becerisi (1) kodları altında toplanmıştır. Fabl kategorisinde, ilgi çekici (1) kodu oluşturulmuştur. Hikaye kategorisinde, kalıcılık (1) kodu oluşturulmuştur. Türkü kategorisinde de öğretmen adaylarının cevapları doğrultusunda kalıcılık (1) kodu oluşturulmuştur.

Öğretmen adaylarının seçtikleri edebi türlerin sosyal bilgiler dersi öğretimine katkısına yönelik cevaplarından bazıları aşağıda yer almaktadır.

A2"Fabl kullanımı ilgi çekmede ve olayı, konuyu daha basit anlatmaya katkı sağlar".

A5"Öğrenci türküyü eşlik edeceği için çok eğlenecek, aktif olacak. Hem söyleyecek hem öğrenecek. Öğrenme kalıcı olacak".

A6"Deneme sayesinde öğrenci düşüncelerini rahatça ifade edebilir bu da düşünme becerilerini geliştirebilir".

A14"Mektuplar duygu ve düşüncelerin aktarımını sağlar. Bu da duyuşsal gelişime katkı sağlar".

A18"Şiir sayesinde öğrencinin derse karşı daha çok ilgisi çekilebilir".

A20"Hikaye sayesinde kalıcı öğrenme sağlanabilir".

A28"Mektup türünün kullanılması duyguların daha iyi ifade edilebilmesini sağlar".

A32"Şiir sayesinde öğrenci konuyu öğrenirken daha fazla zevk alır. Eğlenceli bir öğretim ortamı oluşturulur".

Şekil 8. Edebi Ürün Hazırlamaya Yönelik Öneriler

Öğretmen adaylarının deneyimlerinden yola çıkarak kendilerine yönelik tavsiye/önerilerine ilişkin cevapları, sürece yönelik ve kişisel olmak üzere kategorileştirilmiştir. Sürece yönelik kategorisinde, uygulama (5), dikkat (7), zaman (1), farklılık (3), yaratıcılık (1), ilginçlik (2), materyal

(1), eğlence (1), kapsam genişliği (1) ve planlama (2) kodları oluşturulmuştur. Öğretmen adaylarının cevapları en fazla dikkat kodu altında toplanmıştır. Kişisel kategorisinde ise, kitap okumak (6), gezmek (2) ve özgüven (1) kodları oluşturulmuştur. Öğretmen adayları bu kategoride en çok, daha fazla kitap okumaları gerektiğini belirtmişlerdir.

Aşağıda öğretmen adaylarının deneyimlerinden yola çıkarak önerilerine ilişkin görüşlerinden bazıları yer almaktadır.

A1 "Şiirimi yazdıktan sonra bestelemek isterdim".

A4 "Planlamayı yaparken daha dikkatli olurum".

A16 "Çalışmaya daha önceden başlayarak daha geniş kapsamlı çalışmak gerekir".

A19 "Edebi ürünü oluştururken kelime hazinesinin önemini fark ettim. Kitap okumanın önemini anladım".

A20 "Kitap okuman önemini bir kez daha anladım".

A22 "Durağan, basit ve sade bir konu öğrenciler için kalıcı olmayacak. Bunun yerine öğrencilerin daha fazla ilgisini çekebilecek konuların seçilmesi gerekir".

A28 "Daha çok okumam ve araştırmam gerekir".

A26 "Zaman yönetimini doğru yapmalıyım ve daha fazla kitap okumam gerekir".

A33 "Hazırlarken daha ilginç konular seçerdim".

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek edebi ürün tasarlama deneyimleri incelenmiştir. Öğretmen adaylarının tercih ettikleri edebi tür dağılımı incelendiğinde en fazla şiir olmak üzere gezi yazısı, anı, hikaye, deneme, fabl, türkü, mektup, biyografi, tiyatro üzerine yoğunlaştıkları görülmektedir. Öğretmen adaylarının şiir türüne daha fazla eğilim göstermelerinde yaş düzeylerinin (21-25 aralığı) etkili olduğu düşünülmektedir. Elde edilen bu sonuç Yeşilbursa ve Sabancı'nın (2015) öğretmen adaylarıyla yaptıkları çalışmada tercih ettikleri edebi tür roman, hikaye ve şiirin olması, aynı zamanda Er ve Kaymakçı'nın (2018) sosyal bilgiler öğretmenlerinin en çok tercih ettikleri tercih ettikleri edebi türün roman, hikaye, şiir, tiyatro ve şarkı ile türkünün olması sonucundaki şiir türünün ön plana çıkması sonucu ile örtüşmektedir. Öğretmen adayları sosyal bilgiler öğretim programında en fazla, kazanım olmak üzere konu, öğrenme alanı ve değerler üzerine edebi ürünlerini oluşturdukları görülmektedir. Öğretim programında edebi ürünlerini kazanımlara göre hazırlamalarının temel nedeni lisans eğitiminde farklı derslerde gerçekleştirdikleri uygulamalarda öğretim programında yer alan kazanımları dikkate almalarından kaynaklanabilir. "Edebi ürünler yalnızca bilişsel kazanımların gerçekleştirilmesinde rol oynamamaktadır" (Eryılmaz, Çengelci Köse, 2018: 77). Edebi ürünler aynı zamanda, bilişsel alanın yanı sıra duyuşsal ve bir takım öğretim yöntem ve teknikleri ile ilişkilendirilerek psikomotor beceriler de kazandırmaya katkı sağlayabilir.

Öğretmen adaylarına edebi türü seçme nedenleri sorulduğunda, cevapları bireysel tercih, gerçek hayat, öğretim programı ve öğretim süreci olarak kategorileştirilmiştir. Bu kategori altında en fazla bireysel tercihin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Öğretmen adayları edebi ürünlerini oluştururken seçtikleri türü bireysel tercihlerini ön plana çıkararak tercih etmişlerdir. Bu sonuçtan hareketle öğretmen adayları edebi ürünlerini kendi tercihleri doğrultusunda oluşturmuşlardır denilebilir.

Öğretmen adaylarına edebi ürünler ile sosyal bilgiler arasındaki ilişki sorulduğunda, cevapları öğretim programı kategorisi altında toplanmıştır. Buna göre öğretmen adayları, edebi ürünlerin sosyal bilgiler ile ilişkilerinde sosyal bilgiler öğretim programının uygunluğu görüşünü dile getirmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretim programı MEB (2019), çeşitli sosyal bilimler disiplinlerini barındırması nedeniyle içeriğinin zengin olması öğretmen adaylarının cevaplarında etkili olduğu düşünülmektedir.

Öğretmen adaylarının edebi ürünlerini hazırlarken karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin cevapları bireysel, süreç ve çevresel kategorileri altında toplanmıştır. Bu kategoriler içerisinde öğretmen adaylarının cevapları en fazla süreç kategorisinde yer almıştır. Öğretmen adayları edebi ürünlerini hazırlama süreçlerinde güçlük yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bunun nedeni böyle bir uygulamayı ilk kez yapmış olmalarından kaynaklanabilir.

Öğretmen adaylarına edebi ürünü hazırlamaya yönelik planlama süreçleri sorulduğunda cevapları, öğretim programı-edebi ürün ve edebi ürün-öğretim programı kategorisinde toplanmıştır. Buna göre, öğretmen adaylarının en fazla cevapları öğretim programı-edebi ürün kategorisinde yer almıştır. Öğretmen adayları, edebi ürünlerini planlama süreçlerinde önce öğretim programını inceleyip daha sonra edebi ürünlerini hazırlamaya başlamışlardır.

Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımına ilişkin cevapları öğretim programı, öğretim süreci ve bireysel katkı kategorileri altında toplanmıştır. Öğretmen adaylarının cevapları incelendiğinde ağırlıklı olarak öğretim süreci kategorisinde toplanmıştır. Buna göre edebi ürünlerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanımının öğretim sürecine daha fazla katkı sağlayabileceği belirtilmiştir. Araştırmada elde edilen bu sonuç Beldağ ve Aktaş'ın (2016) sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapmış oldukları çalışma ile örtüşmektedir. Bu araştırmaya göre, öğretmenler edebi ürünlerin konunun iyi öğrenilmesi ve dersin eğlenceli geçmesini sağlayabilecek edebi ürünleri seçtiklerini belirtmişlerdir. Kolaç ve Özer'in (2018) öğretmen adaylarıyla yapmış oldukları çalışma sonucunda da edebi ürünlerin öğretmen, öğrenci ve öğretim süreci açısından katkı sağlayabileceği vurgulanmıştır.

Öğretmen adaylarına seçtikleri edebi türün sosyal bilgiler öğretimine katkısı sorulduğunda cevapları doğrultusunda tiyatro, biyografi, şiir, gazi yazısı, mektup, anı, deneme, fabl, hikaye ve türkü kategorileri oluşturulmuştur. Öğretmen adaylarının cevapları incelendiğinde daha çok öğretim sürecine katkı sağlayabileceği yönünde olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Yeşilbursa ve Sabancı'da (2015) sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla yapmış olduğu çalışmada sosyal bilgiler dersinde edebi ürünlerin kullanımına yönelik kalıcılık, dikkat çekme, dersi eğlenceli hale getirme ve farklı bakış açıları kazandırabileceği sonucu elde etmişlerdir.

Öğretmen adaylarına sürecin sonunda kendilerine nasıl bir tavsiyede bulunmak istedikleri sorusuna yönelik cevapları sürece yönelik ve kişisel olmak üzere kategorileştirilmiştir. Cevapları en fazla sürece yönelik olduğu görülmektedir. Edebi ürün hazırlama sürecinde daha dikkatli olmaları, zamanı etkili kullanma gibi görüşler dile getirilmiştir. Aynı zamanda dikkat çekici bir sonuçta, kişisel kategorisinde toplanmıştır. Öğretmen adayları öz eleştiri yaparak daha fazla kitap okumaları gerektiği konusunda kendilerini eleştirmişler ve eksikliklerinin farkına varmışlardır.

“Çocuklar, kendi kültürlerini oluşturmakla birlikte aynı zamanda içinde yaşadıkları çevrede bulunan uyarıcılarla da üst düzeyde etkileşime girmektedirler” (Toran, Dilek, 2017: 42). Bu etkileşimin gerçekleştirilebilmesi için sınıf ortamında farklı nitelikte materyallerin kullanılması gerekmektedir. Bunlardan birisi de edebi ürünlerdir. Sosyal bilgiler dersinde sınıfta yapılan okuma etkinlikleri hem bilgi aktarımını sağlar hem de eğlenceli sınıf ortamı sağlayabilir (Sanacore, 1990). Böyle bir ortamı hazırlarken sınıfta yararlanılacak bu edebi ürünler dikkatle seçilmelidir. Öğretmenler eğitim sürecinde kullanabilecekleri kitaplara eleştirel bir anlayışla yaklaşabilmelidirler (Lehman, Freeman, Allen, 1994).

Araştırmanın sonucunda, öğretmen adaylarının göreve başladıktan sonra sosyal bilgiler dersinde bir ürün ortaya koyabilmeleri için lisans eğitim programlarında öğretim süreci planlamaları konusunda daha fazla aktif olabilecekleri ortam hazırlanmalıdır ve lisans programları da öğretmen adaylarının etkin olabileceği şekilde oluşturulmalıdır önerisinde bulunulabilir. Böyle uygulamalar,

öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme becerisi başta olmak üzere çeşitli düşünme becerilerini geliştirmenin yanı sıra öğretmenlik süreçlerinde de, etkili bir sınıf ortamı oluşturmalarına katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Balcı, A. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Baltacı, A. (2018). "Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme". *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 7(1), 231-274.
- Beldağ, A. ve Aktaş, E. (2016). "Sosyal bilgiler öğretiminde edebî eser kullanımı: nitel bir çalışma". *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 953-981.
- Bhavnagri, N. P. & Samuels, B. G. (1996). "Children's literature and activities promoting social cognition of peer relationships in preschoolers". *Early childhood Research Quarterly*, 11, 307-331.
- Chenail, R. (2008). "Categorization". Lisa M. Given (Ed.) *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Volume 1&2. içinde 72-73. California: Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches*. California: Sage Publications
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. Boston: Pearson Education.
- Çelik, A. (2019)."Gezi yönteminin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının akademik başarılarına etkisinin ve gezi yazısı yazma deneyimlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi". *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 395-413.
- Diem, R. A. (2000). "Can it make a difference? technology and the social studies", *Theory & Research in Social Education*, 28(4), 493-501.
- Dunn, M. A. (2000). "Closing the book on social studies: four classroom teachers go beyond the text". *The Social Studies*, 91(3), 132-136.
- Er, H. ve Kaymakçı, S. (2018). "Evaluation of social studies teachers' usage situation of literary works in their courses: Bartın sample". *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 7(3), 1054-1080.
- Eryılmaz, Ö. ve Çengelci Köse, T. (2018). "Sosyal bilgilerde edebi ürünler ve değerler eğitimi: Küçük Prens örneği", *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 65-79.
- Ezzy, D. (2002). *Qualitative analysis practice and innovation*. Australia: Allen & Unwin.
- Guzetti, B. J., Kowalinski, B. J. & McGowan, T. (1992). "Using a literature-based approach to teaching social studies". *Journal of Reading*. 36(2), 114-122. Erişim, International Literacy Association and Wiley.
- Hoffman, J. V. (1992). "Critical reading/thinking across the curriculum: using i-charts to support learning". *Language Arts*. 69(2), 121-127. Erişim URL: <https://www.jstor.org/stable/41411571>.
- Kolaç, E. ve Özer, H. (2018). "Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünlerin kullanımı ve değer aktarımındaki katkılarına yönelik öğretmen adaylarının görüşleri". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2629-2655.

- Kush, J. C., Watkins, M. W. & Brookhart, S. M. (2005). "The temporal-interactive influence of reading achievement and reading attitude". *Educational Research and Evaluation*. 11(1), 29 – 44.
- Lehman, B. A., Freeman, E. B., & Allen, V. G. (1994). "Children's literature and literacy instruction: "literature-based" elementary teachers belief and practices". *Reading Horizons*, 35 (1). Erişim https://scholarworks.wmich.edu/reading_horizons/vol35/iss1/1.
- Mears, C. L. (2009). *Interviewing for education and social science research*. New York: Palgrave Macmillan.
- Milli Eğitim Bakanlığı MEB (2019). Sosyal bilgiler öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7.Sınıflar).<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf>.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. California: Sage Publication.
- Oruç, Ş. (2009). "Sosyal bilgiler 6. sınıf ders kitaplarında edebi ürünler". *TSA*. 13(2),9-24.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). "Sosyal bilgiler öğretiminde yazılı edebiyat ürünlerini ders aracı olarak kullanmanın duyuşsal davranış özelliklerini kazanmaya etkisi". *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*,15, 173-182.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. California: Sage Publication.
- Peshkin, A. (1993). The goodness of qualitative research. *Educational Researcher*. 22(2), 23-29.
- Richards, L. & Richards, T. (1994). "From filling cabinet to computer". Alan Bryman, Robert G. Burgess (Ed.). *Analyzing qualitative data içinde* 146-173. London: Routledge.146-173. Erişim Taylor & Francis e-Library
- Ritchie, J. & Spencer, L. (1994). "Qualitative data analysis for applied policy research". Alan Bryman, Robert G. Burgess (Ed.) *Analyzing qualitative data. içinde* 173-194. London: Routledge.
- Roser, N. L. Hoffman, J. V. & Farest, C. (1990). "Language, literature, and at-risk children". *The Reading Teacher*. 43(8), 554-559. Erişim International Literacy Association and Wiley.
- Roser, N. L. & Keehn, S. (2002). "Fostering thought, talk, and inquiry: linking literature and social studies". *The Reading Teacher*. 55(5), 416-426. Erişim International Literacy Association and Wiley.
- Saban, A., Koçbeker Eid , B. N., Saban, A., Alan, S., Doğru, S., Ege, İ., Arslantaş, S., Çınar, D., Tunç, P. (2010). "Eğitimbilim alanında nitel araştırma metodolojisi ile gerçekleştirilen makalelerin analiz edilmesi". *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 125-142.
- Sanacore, J. (1988). "Schoolwide independent reading: the principal can help". *Journal of Reading*. 31(4), 346-353. Erişim International Literacy Association and Wiley.
- Sanacore, J. (1990). "Creating the lifetime reading habit in social studies". *Journal of Reading*. 33(6), 414-418. Erişim International Literacy Association and Wiley.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2017). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şimşek, A. (2011). "The use of children's literature in social studies: a comparative study in the USA and Turkey". *The Journal of SAU Education Faculty*, 22, 1-24.

- Toran, M. ve Dilek, A. (2017). “Çocuklar ve kitaplar: Piaget’in oyun kuramına göre bir değerlendirme”. *Yaşadıkça Eğitim*. 31(1), 41-54.
- Ünlü, İ. (2016). “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders materyali olarak edebi ürün kullanımına yönelik görüşleri”, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 7(22), 120-136.
- Yeşilbursa, C. C. ve Sabancı, O. (2015). “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımına yönelik görüşleri”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 36, 19-33.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.